

ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΛΩΒΟΚΟΜΕΙΟΥ
ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΖΩΤΙΚΟΥ

ΥΠΟ
Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Νέου Ποιμένος»

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1923

581

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΛΩΒΟΚΟΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΖΩΤΙΚΟΥ

Περὶ τοῦ λωβοκομείου τοῦ Ζωτικῡ παρὰ μὲν Γ. Κεδρηνῶ ἀναγινώσκομεν: «ἔκτισε δὲ (Μαυρίκιος) καὶ τὸ λωβῶν γηροκομεῖον εἰς τὰ Ἱερῡ τὸ λεγόμενον τοῦ Ζωτικῡ ἐγγόρηγον, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν Σθλαβίνων καὶ ἡναι ξυλόστεγον ὄν, καὶ πολλὰ ἐν αὐτῷ ἐχορήγησε πρὸς θεραπείαν τῶν λωβῶν ἀδελφῶν... (1)», παρὰ δὲ τοῖς Συνεχισταῖς τοῦ Θεοφάνους «...Χρῆ οὖν καὶ περὶ τοῦ νοσοκομείου τοῦ ὁσίου ἔξειπεν· ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος (ὁ Προφυρογέννητος) θεασάμενος αὐτὸ σμικρότατον οἰκοδομαῖς μακροτάταις κατασκευάζει, ὡς ἐπισυνάγεσθαι πάντας τοὺς τοιᾶδε νόσφ κυριευομένους καὶ ἀλείμμασι τὰς σάρκας αὐτῶν περιχρίων, χορηγίας ἀνελλιπεῖς αὐτοῖς παρέχων, εἰς αἰωνίζουσαν μνήμην τοῖς μεθ' ἡμᾶς κατέλιπεν (2)».

Ἐκ μὲν τοῦ Κεδρηνοῦ λοιπὸν μανθάνομεν μόνον ὅτι ὁ Μαυρίκιος τὸ ὑπὸ τῶν Σθλαβίνων κατακαὲν ξυλόστεγον λωβοκομεῖον ἀνήγειρε πλινθόκτιστον εἰς τὰ Ἱερῡ· ἐκ δὲ τῶν Συνεχιστῶν τοῦ Θεοφάνους ὅτι Κωνσταντῖνος ὁ Προφυρογέννητος ὡς σμικρότατον ηὔξησεν αὐτὸ διὰ μακροτάτων

(1) Ἐκδ. Βόννης, Α', σελ. 698-699.

(2) » » σελ. 449.

οικοδομῶν ἵνα περισυλλέξῃ ἐκεῖ πάντας τοὺς ἐκ τῆς αὐτῆς νόσου πάσχοντας, οὐδέτερος ὅμως αὐτῶν μιμνήσκειται τίς ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς αὐτοῦ καὶ ποῦ ἔκειντο τὰ Ἱερίου.

Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων, ὁ μὲν αἰίδιμος πατριάρχης Κωνσταντίας «...ἔτι εἰς τὴν αὐτὴν παραθαλασσίαν (ἦτοι μετὰ τὸ Σκουτάρεως καὶ Βεϊλέρ βεη) εἶναι καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Παύλου Ὁρφανοτροφεῖον, καὶ τὸ τοῦ Ζωτικοῦ λωβοτροφεῖον, ὅπου τανῦν εἶναι τὸ τῆς βασιλείας μέγα σιτοδοχεῖον...(1)».

Σααρλᾶτος ὁ Βυζάντιος: «...ἐπὶ τοῦ ὅρους τούτου (Τσαμλίσας) εἶχε συστήσει καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Ζωτικὸς ὁ ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Κωνσταντίου Μαγιστριανός, τὸ λωβοκομεῖόν του, κατὰ τὸ Συναξάριον τῆς 31 Δεκεμβρίου, καὶ ἐδῶ ἀπὸ τοῦ λόφου πρὸς τὸ κατάνατες κατεσφύθη ὑπὸ τῶν ἡμιόνων, ὅπου καὶ παρὶς τότε ἀνεδόθη διαφυγὰς καὶ ποτίμου ὕδατος. Κατ' ἄλλους ὁ Ζωτικὸς οὗτος ὁ καὶ πρῶτος κληθεὶς Ὁρφανοτρόφος, ἦν πρωτοβεστιάριος τοῦ Μανρικίου τοῦ κτίσαντος τῇ 586 τὸ λωβοκομεῖον τοῦτο (ἀρξαμένου, ὡς φαίνεται, τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Τιβερίου) ἐγχόρηγον, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν Σλαβίνων καὶ ναι ξυλόστεγον ὃν καὶ πολλὰ ἐν αὐτῷ ἐχωρήγησε πρὸς θεραπείαν τῶν λωβῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, ὅστις αὐτὸ ὅμως τοποθετεῖ εἰς τὰ Ἱερίου. Ἐπεστάτη δὲ τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ ὁ Ζωτικὸς. Κρημνισθὲν δὲ αὐτὸ σεισμῷ, ἀνεκαίνισε τῇ 1032 Ρωμανὸς ὁ Ἀργυρός. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς, αυτοκρατορήσας, ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸ τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας του, προσεπιδομήσας τοῖς παλαιοῖς δόμοις τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ νόσῳ καμνόντων καὶ ἑτέρας οἰκίας, κατὰ τὸν Γραμματικὸν Λέοντα... (2)».

(1) Κωνσταντινιάς, σελ. 150.

(2) Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β', σελ. 238.

Ὁ τὴν πεντηκονταετηρίδα αὐτοῦ ὡς βυζαντινολόγος ἐορτάσας(;) κ. Μ. Γεδεὼν ἐν τῷ Βυζαντινῷ Ἑορτολογίῳ: «...Ἡκμασεν (ὁ Ζωτικὸς) ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου..... κατὰ τοὺς Συναξαριστάς Κωνσταντῖος, ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου, γενόμενος αἷτιος τοῦ θανάτου τοῦ Ζωτικοῦ προστάττει σπουδῇ συντόνῳ ἀνεγείραι τοῖς λωβοῖς ἐκ βασιλικῶν ἀναλωμάτων μέγιστον οἶκον, πλεῖστα προάστεια καὶ προσόδους ἐκεῖ ἀφιερώσας. Τὸ τοῦ Ζωτικοῦ λεπροκομεῖον μικρὸν ὄν, ἐπηύξησεν οἰκοδομαῖς ἐν τοῖς πρώτοις ἔτεσιν, ὡς εἰκάσῃ, τῆς αὐταρχίας αὐτοῦ Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος. Ἐπειδὴ δὲ λέγει ὁ Ζωναρᾶς ὅτι διαιτητήριον τοῖς τὰ σώματα λελωβημένοις ἐκ τῆς νόσου τῆς ἱεροᾶς καὶ τοῖς λελερωμένοις ἦσαν οἱ ἀντίπορθοι τῆς Βυζαντίδος ξενῶνες, ἡδύνατό τις εἰκάσαι ὅτι ἔκειντο ἢ εἰς τὸ ὄρος Μπουγγουρλου ἢ κατὰ τὸ τῆς Τζάμλιδας. Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς αὐξήσας διὰ νέων οἰκοδομῶν τὸ λεπροκομεῖον, ἀφίερωσε τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας αὐτοῦ· ὁ δὲ Ρωμανὸς Γ' ἀνεκαίνισεν αὐτὸ (1028-1034) παθὼν ὑπὸ σεισμοῦ..(1)».

Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τούτων τριῶν συγγραφέων δηλον γίνεται, ἂν καὶ δὲν συμφωνῶσιν διὰ τὸν ὀρισμὸν τῆς θέσεως, καὶ οἱ τρεῖς ὁμῶς ὀρίζουσι τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου, μόνον δὲ ὁ λατῖνος *père Pargoire* ἐπιλαβόμενος καὶ οὗτος τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν τῇ περὶ Ἱερείας πραγματείᾳ του πρὸς ἀναίρεσιν τῶν γραψάντων ὅτι τὸ τοῦ Ζωτικοῦ λωβοκομεῖον ἔκειτο ἐν Ἱερείᾳ, ὀρίζει τοῦτο ὡς κείμενον ἔναντι τοῦ Βυζαντίου ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ, διὸ καὶ θὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν κατὰ βῆμα ἵνα ἴδωμεν ἂν ἔκειτο ἐν τῇ Α. ἢ τῇ Δ. παραλίᾳ, καὶ ἂν αἱ ἔρευναι ἢ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ στηρί-

---

(1) Βυζαντινὸν ἑορτολόγιον, 31 Δεκεμβρίου.

ζονται ἐπὶ ἱστορικῶν ἢ πειστικῶν βάσεων, δίδομεν αὐτῷ τὸν λόγον:

«... Une phrase de Codinus me paraît également faite pour engendrer quelque propreté. L'empereur Maurice, y est-il dit, construisit τὸ λωβῶν γηροκομεῖον εἰς τὰ Ἡρίου, τὸ λεγόμενον τοῦ Ζωτικοῦ ἐγχόρηγον...(1).

Ὁ γράψας ὁμως ταῦτα δὲν εἶναι ὁ μυθολόγος Κωδινός, ὡς γράφει ὁ πατὴρ *Pargoire*, ἀλλ' ὁ ἱστορικὸς Γ. Κεδρηνός, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν.

«... D'ailleurs Constantinople n'avait qu'une léproserie St Zotique et cette léproserie, souvent détruite et souvent restaurée,... s'est toujours perpétuée aux mêmes parages. L'Anonyme et Codinus, d'accord pour la mentionner parmi les travaux de Justin II, n'indiquent pas sa situation...(2)».

Ἐνταῦθα βλέπομεν τὸν πατέρα *Pargoire* ἐγκολπούμενον τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀωνύμου καὶ Κωδινού γραφόμενα ὅτι τὸ τοῦ Ζωτικοῦ λωβοκομεῖον, ὅπερ πολλάκις κατεστράφη καὶ ἀνεκαινίσθη ἐν τῇ αὐτῇ παραλία, ἀνηγέρθη ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Β' «....Τὸν δὲ ἅγιον Παῦλον τὸ Ὀρφανοτροφεῖον ἀνήγειρεν Ἰουστίνος καὶ Σοφία· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν ὄσιον Ζωτικόν, καὶ ἐτύπωσαν ἀναπαύεσθαι τοῖς λωβοῖς ἐκεῖσε, καὶ σιτηρέσια λαμβάνειν.» Ἀωνύμος, *Patr. Migne*, t. 122, col. 1233. - Τὰ αὐτὰ δὲ σχεδὸν καὶ Κωδινός, *Pate. Migne*, t. 157, col. 518 καὶ 597.

«.... Zonaras qui la signale sans nommer son patron, la fixe au bord de l'eau, en face de Byzance: οἱ ἀντιπορθμοὶ τῆς Βυζαντίδος ἀνδρῶνες. Plus complets que ces trois auteurs, les *Minées*, contiennent une indication pré-

(1) Hiéria, p. 41

(2) Αὐτόθι, σελ. 42.

cise. En nous disant quel fut le champ d'action de Zotique, ils suppléent au silence de l'Anonyme et de Codinus et remédient au vague de Zonaras. Ils nous montrent le Saint ἐν τῷ Ἐλαιῶνι, ou, pour parler plus explicitement, πέραν τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ ὄρει, κατὰ τὸν τότε καιρὸν, Ἐλαιῶν λεγόμενον 1)».

Χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ὑποδείξῃ ἡμῖν ἐπὶ τίνος βάσει τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων παρεδέχθη τὸν ὑπὸ τῶν Μιναίων ἀναφερόμενον ὡς τὰ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Γ'. Κεδρηνοῦ Ἡρίου, ἢ ἂν ἥλλαξαν ὄνομα, ἢ ἂν τὰ Ἡρίου καὶ Ἐλεῶν εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ τοποθεσία ὑπὸ δύο ὀνόματα.

Καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν τὸν πατέρα Pargoire ἐκ τῶν Μιναίων παραλαμβάνοντα μόνον ἐκεῖνα τοῦ κειμένου, ἅπερ συνταυτίζονται τοῖς φρονήμασιν αὐτοῦ, περὶ ὧν γράφει ὅτι εἰσὶ μᾶλλον ἀνελλιπῇ παρὰ τὰ ὑπὸ τῶν εἰρημέγων τριῶν συγγραφέων ὡς ἐμπεριέχοντα μίαν σαφεῇ δήλωσιν, δι' ἧς ὀρίζουσιν ἡμῖν τὴν τοῦ λωβοκομείου θέσιν, συμπληροῦσι δὲ Ἀνώνυμόν τε καὶ Κωδινὸν καὶ ἔρχονται εἰς ἐπικυρίαν τῆς ἀοριστίας τοῦ Ζωναρά. Περὶ τῆς ἀρχῆς ὅμως τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμερομηνίᾳ, ἐν τῇ αὐτῇ στήλῃ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ κειμένου ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ πρώτου ἰδρυτοῦ τοῦ λωβοκομείου οὔτε καὶ νύξιν ποιεῖται ὡς μὴ συνάδουσαν τῇ θέσει καὶ τῷ σκοπῷ αὐτοῦ.

«...Ce lieu me semble, λέγει, correspondre à la partie haute de Galata... C'est donc plutôt près de la Corne d'Or qu'il faut placer la maison restaurée par Maurice.... Une autre raison de l'y placer nous est fournie par Cedrenus, nous dit ce dernier, était auparavant couvert en bois et les Slaves l'avaient brûlé, pour le mettre à l'abri de l'incendie, le re-

(1) Αὐτόθι, σελ. 42.

staurateur fit une construction voultée, une construction en pierre(1)».

Ὡστε τὸ ὄρος Ἑλαιῶν φαίνεται αὐτῷ ἀνταποκρινόμενον μὲ τὸ ὑψηλὸν μέρος τοῦ Γαλατᾶ, μᾶλλον δὲ παρὰ τῷ Κερατεῖφ κόλπῳ. Διὰ δὲ τῶν γραφομένων αὐτοῦ διὰ τὴν ὑπὸ τῶν Σλαβίνων πυρπόλησιν αὐτοῦ, κάλλιστα δείκνυται, ὡς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ἐνταῦθα, ὅτι εἰσὶ τοῦ ἱστορικοῦ Κεδρηνοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ παραδοξολόγου Κωδινου, ὡς ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν πρώτῃ παραγράφῳ εἴπομεν.

Ὁ πατὴρ Pargoire ἐξακολουθῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος γράφει: «... *A quelle invasión faut-il attribuer ce desastre? L' intervalle n' est pas assez grand entre Jurtin II, qui bâtit St Zotique et Maurice qui le rebâtit pour que l' on puisse égarer ses recherches. Le seul règne intermédiaire et celui de Tibère, et c' est précisément durant ce règne qu' une tradition recueillir par l' Anonyme et répétée par Codinus fait élever du côté de Galata. Les barbares nous dit l' Anonyme, étaient venus ἐμπρῆσαι, καὶ κατακαῦσαι, καὶ κατασφάζει ἅπαντα τὰ Θρακῶα μέρη μέχρι πορτῶν. Ici l'histoire ne s'inscrit pas en faux contre la tradition; elle signale de fréquentes irruptions de Slaves sous Justin II et sous Maurice lui même.*

«Ces diverses considérations ne déterminent à dire que la passage de Cedrenus doit s'appliquer, avec son τὰ Ἡρίου au προάστειον voisin de Galata et non pas à celui de Chalcédoine(2)».

---

(1) Αὐτόθι.

(2) Αὐτόθι, σελ. 43.

Καὶ ἐνταῦθα ὁ πατὴρ *Pargoire* ἐγκολποῦται τοὺς ψευδολόγους Ἀνώνυμον τε καὶ Κωδινὸν τοὺς ἱστορήσαντας τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Σλάβων ἐπὶ Τιβερίου καὶ κατακαύσαντες τὰ Θρακῶα μέρη, ἐν οἷς ὑπῆρχε κατ' αὐτὸν καὶ τὸ τοῦ Ζωτικοῦ λωβοκομεῖον, μέχρι πορτῶν.

Ἐν συμπεράσματι ὁ πατὴρ *Pargoire* πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων ἠρανίσθη ἐκ μὲν τῶν Μηναίων μόνον τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπερ ἀναλόγως τῆς ἐξηγήσεως συμφέρει τῇ θέσει, ἣν ὑποστηρίζει πέραν τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ ὄρει κατὰ τὸν τότε καιρὸν Ἑλαιῶν λεγομένῳ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Γαλατᾶ, ἔπεται δ' ἐκ τούτου ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ μνημονευόμενον τὰ Ἡορίου ἦτο προάσκειον τοῦ Ἰαλατᾶ, ὥσανεὶ διὰ τῆς λέξεως πέραν τοῦ Βυζαντίου νὰ μὴ ὑπονοῶνται καὶ τὰ ἐναντι ἀνατολικά παρὰ ἡμᾶς.

Ἐκ δὲ τῶν μυθολόγων Ἀνώνυμου τε καὶ Κωδινοῦ ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος λωβοκομεῖον ἐκτίσθη ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Β' ξύλινον, ἀποτεφρωθὲν δὲ ὑπὸ Σλαβίνων ἀνηγέρθη εἰς λίθινον ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου καταφεύγων πάλιν πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν λεγομένων του εἰς αὐτοὺς τοὺς μυθολόγους λέγει ὅτι κατὰ τὸ μεσολαβοῦν χρονικὸν διάστημα τῶν δύο βασιλειῶν, καθ' ὃ ὑπῆρξε μόνῃ ἢ τοῦ Τιβερίου, καὶ ἐπειδὴ οἱ ρηθέντες γράφουσι «Τιβέριος ὁ πενθερὸς Μαυρικίου ἐκαστέλωσε καὶ ὠχύρωσε τὰς ναῦς, διὰ τὸ ἐλθεῖν Χάχανον τὸν ἄρχοντα τῶν Βουλγάρων καὶ ἐμπρῆσαι, καὶ κατακαῦσαι, κατασφάζαι ἅπαντα τὰ Θρακῶα μέρη μέχρι πορτῶν(1)» ἄρα κατ' αὐτὸν ὡς ἐν τῇ Θρακῶα πλευρᾷ κείμενον θὰ κατεστράφη καὶ αὐτὸ τότε.

---

(1) Ἀνώνυμος, *Patr. Migen*, t. 122, col. 1276.— Τὰ αὐτὰ σχεδὸν καὶ Γ. Κωδινός, *Migne Patr.* t. 157 col. 157 καὶ 596.

Ὁ πατὴρ *Pargoire* ἐὰν ἠρανίζετο ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῶν **Μηναίων**, ὡς ἔπραξεν ὁ κ. Μ. Γεδεών, καὶ οὐχὶ μόνον μέρος, τότε θὰ ἔβλεπεν ὅτι τὸ ἐν λόγῳ λωβοκομεῖον ἠγέρθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Κωνσταντίου υἱοῦ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ οὐχὶ ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Β', κατὰ δὲ τὸ μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων χρονικὸν διάστημα, ἦτοι Κωνσταντίνου 337-361 καὶ Μαυρικίου (582-602) ἀπαριθμεῖ ἡ ἱστορία οὐκ ὀλίγας ἐπιδρομὰς τῶν Σλάβων, καὶ ἴσως ἐν μιᾷ ἐξ αὐτῶν θὰ ἐπῆλθε καὶ ἡ συμφορὰ τῆς κατακαύσεως τοῦ λωβοκομείου, ἐν ᾗ πλευρᾷ καὶ ἂν ἔκειτο.

Περὶ τοῦ Ἀνωνύμου καὶ τοῦ Κωδινοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ περὶ Ἱερείας πραγματείᾳ αὐτοῦ (σελ. 27) γράφει: «*c' est du moins ce qui affirment deux auteurs malheureusement tardifs, l'Anonyme de Patria et son fidèle Codinus*», ὥστε ἐνῶ ἐκεῖ τοὺς ἀποκαλεῖ *tardifs* (ὀψίμους) ἐγκολποῦται ὁμοῦς αὐτοὺς ἐνταῦθα ψυχῇ τε καὶ σώματι καὶ οὕτω ἄλλοι μὲν παραδέχεται πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης του τὰ γραφόμενα αὐτῶν, καὶ ἄλλοι δὲ ἀπορρίπτει ταῦτα, χρῆσιν ποιούμενος δύο σταθμῶν καὶ δύο μέτρων, ἐνῶ ἡμεῖς οὐδέποτε κατεφύγομεν εἰς τοὺς ρηθέντας παραδοξολόγους πρὸς κύρωσιν τῶν λόγων ἡμῶν.

Ἄλλ' εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως, ἡμεῖς συντασσόμεθα τῇ τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίου γνώμῃ: «.... καὶ τὸ τοῦ **Ζωτικοῦ λωβοτροφέιον**, ὅπου τανῦν εἶναι τὸ τῆς Βασιλείας μέγα σιτοδοχεῖον(1)», ἦτοι ὅτι ἔκειτο ἐν **Πασᾷ-Λιμάν**, μεταξὺ **Σκουτάρεως** καὶ **Κουζγουνδζουγκίου**, ἐν τῇ Ἀσιατικῇ παραλίᾳ τοῦ Βοσπόρου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως οὐχὶ ὅλως ἀμέσως καὶ συναφὲς παρὰ τὴν παραλίαν, ἐνθα εἶναι ἀνενηγερούμενον τὸ σιτοδοχεῖον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου αὐτῷ λόφου, ἔκ τε τοῦ εὐαέ-

(1) Κωνσταντινιάς, σελ. 150.

ροῦ αὐτοῦ κλίματος καὶ τῶν λεγομένων τοῦ Ζωμαρᾶ: «διαι-
τητήριον τοῖς τὰ σώματα λελωβημένοις ἐκ τῆς νόσου τῆς ἱε-
ρᾶς καὶ τοῖς λελεπρωμένοις ἦσαν οἱ ἀντίπορθοι τῆς Βυ-
ζαντίδος ξενῶνες(1)».

Ἴσως δὲ καὶ τὸ παρὰ τῷ σιτοδοχείῳ τῆς Βασιλείας, εἰς
πεντήκοντα βημάτων ἀπόστασιν, τὸ ὑπὸ τὸ σημερινὸν ὄνομα
ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, κατέχη τὴν πηγὴν, περὶ ἧς
μνεία γίνεται ἐν τοῖς Μηναίοις: «...κελεύει τοῦτον ἀφειδῶς
συνδεθέντα ἀγρίαις ἡμίονοις ἐλαύνεσθαι ὅπως ὑπὸ τῶν ἐλπίσε
πετρῶν, τῶν μελῶν οὗτοῦ κατακοπτομένων, βιαίως ἀπορραγῇ
τῆς ζωῆς, τοῦτου οὖν διὰ τάχους γεγονότο, παρεστῶτος καὶ
τοῦ βασιλέως καὶ βλέποντος, αἱ ἡμίονοι παρὰ τῶν δημίων κέν-
τροις βαλλόμενοι, βιαίῳ δρόμῳ τὸν ἅγιον ἀπὸ τοῦ λόφου
πρὸς κατάναντες ἔειρον· ὄθεν καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ κατὰ
μέρος διεσκορπίσθησαν, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἤχοιώθησαν, ἐνῷ
δὲ ταῦτα ἐτελείτο, παρὰ τὴν πηγὴν ἀνεβόοι καθαροῦ ὕδα-
τος καὶ ποτίμου(2).

(1) πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἤτοι περὶ τὰ μέσα σχεδὸν τοῦ
παρελθόντος αἰῶνος ἐσφύζοντο ἐρείπιά τινα τοῦ ἐξωτερικοῦ
τοιχοῦ τοῦ περιβάλλοντος τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν πλευρὰν
τοῦ λόφου, ὡς δὲ καὶ τοῦ λωβοκομείου ἐπὶ τοῦ λόφου, μά-
λιστα δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοποθεσίας τοῦ νῦν λεπροκομείου
δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ τοιοῦτό τι συμπέρασμα, διότι οἱ κα-
κακτηταὶ συνείθιζον ἵνα μεταχειρίζωνται πλείστας κυβερνητι-
κὰς οἰκοδομὰς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ὃν καὶ οἱ προκάτοχοι
αὐτῶν Βυζαντινοὶ ὥστε τὸ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν λωβοκομεί-
ον πιθανὸν μετεχειρίσθησαν ὡς τοιοῦτο ἐπὶ τινα καιρὸν, πα-

(1) Epit. Hist. XVII, 12. Ed. L. Dindorf IV, 133, 10.

(2) Μηνιαῖον, 31 Δεκεμβρίου.

θὸν δὲ ἡ ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας ἀνήγειρον τοιοῦτο οὐχὶ πλέον ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τῆς Χρυσοπόλεως, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν ἐν τῷ κεντρικῷ Μωαμεθανικῷ νεκροταφείῳ, ὅπου ἐς δεῦρο ὑπάρχει ὑπὸ τὸ ὄνομα **Μισκιν-λέρ-τε-ρεσὶ** (= ἄσυλον τῶν λεπρῶν). Εἰς τοῦτο δὲ μόνον τὸ σημεῖον συμμερίζομαι τὴν γνώμην τοῦ *père Pargoire* «*cette léproserie souvent détruite et souvent restaurée, c'est toujours perpétuée aux mêmes parages*»(1).

Ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νῦν λεπροκομείου, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, νομίζομεν ὅτι ἔκειτο ὁ διατάγματι Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, τῇ 22 Ἰουνίου, 386, καταδαφισθεὶς ναὸς τοῦ Ἁπόλλωνος, ὁ ἰσότημος τῷ ἐν Δελφοῖς, ἔχομεν δὲ λόγους ἵνα φρονῶμεν ὅτι ἐὰν ἐνεργηθῶσιν ἐκεῖ ἀνασκαφαὶ οὐκ ὀλίγα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα θέλουσιν ἀνακαλυφθῆ, καὶ δὴ ἴσως καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ.

Υ. Γ. Τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁπόλλωνος ποιοῦμεθα ἐνταῦθα μνηεῖαν, ἐπὶ σκοπῷ ὅπως ἀπομνησώμεν τὸν φίλον κ. Ε. Σιδερίδην τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, ἣν εἶχε δώσειν ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ **Ναὸς τοῦ Ἀυτονόμου**, τῇ γραφείᾳ κατὰ Μάϊον τοῦ 1876.

Ἐν ταύτῃ μεταξὺ ἄλλων εἶχε γράψει: «...ἐν **Μερδιβέν-κοῖ**, ἐν ᾧ εὑρηται ἐρείπια θεωρηθέντα παρὰ τινος διατριβογράφου (*Journal de Constantinople*, 1852-1853) ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν περίφημον τῶν Χαλκηδονίων ναὸν τοῦ Ἁπόλλωνος, περὶ ὧν ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ λόγον ποιησόμεθα(2)».

(1) *Hiéria*, p. 42. *VI Monum. et Mus. de Grèce*.

(2) Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Παράρτημα τοῦ ΙΖ' τόμου σελ. 122-123.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020774

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ